

Slovenská minorita v Rumunsku - etnokultúrne kontexty

Miriama Bošelová, Katedra etnológie a folkloristiky Filozofickej Fakulty Univerzity
Konštantína Filozofa v Nitre, miriam.boselova@ukf.sk

BOŠELOVÁ, Miriama. Slovak minority in Romania - ethnocultural contexts. *Individual and Society*, 2015, Vol. 18, No. 2.

Way of life of Slovaks in the Low Land was and remains a continually evolving socio-cultural system which is very vividly and naturally responsive to the surrounding environment and circumstances that have been brought about in different historical periods. The important question is not just which elements of their way of life are typically "Slovak", but rather to what extent and how can the Slovak community maintain ethnic consciousness, mother tongue and communication links with Slovaks during the entire period of the separation. The paper presents characteristics of current Slovak minority in Romania in the context of historical development, and also presents selected aspects of empirical research of the Slovaks living in Romania.

Slovaks in Romania. Ethno-culture. Empirical research. Ethnicity.

Publikačný výstup je súčasťou riešenia grantu VEGA SAV, projektu č. 2/0035/14 s názvom „Jazykovo-komunikačné správanie slovenskej mládeže v Chorvátsku a v Srbsku v situačnom kontexte intraetnického používania hovorenej slovenčiny“

Úvod

Podľa odhadov Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí[1], približne jedna štvrtina, dokonca až jedna tretina Slovákov žije za hranicami Slovenskej republiky. Pokiaľ sa medzi nimi uchováva vedomie národnej či etnickej príslušnosti k Slovákom, alebo vedomie slovenského pôvodu, môžeme ich chápať ako organickú súčasť nášho národného spoločenstva. Slováci žijúci v zahraničí sú nositeľmi a pokračovateľmi lokálnej, presnejšie regionálnej kultúry svojho pôvodného rodiska, na druhej strane sú zaujímaví tým, že ďalej rozvíjali isté jej prvky, ale pomerne špecifickým spôsobom. Veľmi často „začali svoj nový život“ v oblastiach s odlišnými prírodno-geografickými podmienkami, v odlišnom sociálno-kultúrnom prostredí, obklopení obyvateľmi iných národov, národností a vierovyznaní. V príspevku upriamujem svoju pozornosť na charakteristiku slovenskej minority v Rumunsku a prostredníctvom čiastočného historického diskurzu sa pokúsim ukázať, akým spôsobom prebiehali na tomto území etnokultúrne procesy. Osobitne sa venujem vybraným aspektom výskumu Slovákov v Rumunsku v súčasnosti so zreteľom na konkrétne nové vybrané empirické výskumy.[2] Štruktúra predkladaného príspevku je rozdelená do 3 významových častí. V prvej časti, ktorá má prevažne kompilačný charakter, opisujem spôsoby osídľovania dvoch hlavných, teritoriálne odlišných oblastí Rumunska slovenským etnikom. V druhej časti príspevku predstavujem štyri vybrané výskumné aktivity primárne súvisiace s etnokultúrnym výskumom slovenskej minority na území dnešného Rumunska. Zamerala som sa na prezentovanie metodológie výskumov mladej generácie výskumníkov - prevažne študentov doktorandského štúdia a vedeckých pracovníkov v rámci rôznych univerzít a vedeckých inštitúcií. Následne, v tretej časti, interpretujem empirický materiál získaný prostredníctvom jednej z prezentovaných výskumných aktivít súvisiacej so spôsobom života slovenskej

minority v Rumunsku.

Slováci v Rumunsku - etnokultúrny kontext

Neraz sa možno stretnúť s predstavou, že návšteva obcí v Rumunsku, v ktorých žijú Slováci, je akousi cestou do našej vlastnej minulosti, že sa týmto spôsobom môžeme konfrontovať s mnohými archaickými kultúrnymi prejavmi, ktoré sa v cudzom prostredí pod vplyvom rôznych okolností zakonzervovali a pretrvali v medzigeneračnom tradovaní dlhšie ako na Slovensku. Hoci je to v niektorých prípadoch zdanlivo tak, celkový spôsob života Slovákov v Rumunsku bol a stále je nepretržite sa vyvíjajúcim spoločensko-kultúrnym systémom, veľmi živo a prirodzene reagujúcim na okolité prostredie a okolnosti, ktoré so sebou priniesli jednotlivé historické obdobia. Dôležitá je teda nielen otázka, ktoré z prvkov spôsobu života Slovákov žijúcich v Rumunsku sú tie „slovenské“ alebo typické, ale skôr do akej miery a akým spôsobom si dané spoločenstvo Slovákov za celú dobu odlúčenia od materského etnika udržalo vedomie etnickej príslušnosti, svoj materinský jazyk a komunikačné prepojenie so Slovenskom.

Jednotlivé oblasti Rumunska boli Slovákami osídľované v rôznych časových etapách a migračných vlnách. Odchod osmanských Turkov v roku 1699 a porážka posledného stavovského povstania (1711) znamenali v hospodárskom a spoločenskom vývoji prelom nielen v Uhorsku, ale i celej strednej Európe – veľké migračné pohyby, najmä zo severu na juh, ovplyvnili národnostnú štruktúru obyvateľstva v bývalom Uhorsku. Slovenská komunita v Rumunsku je situovaná prevažne v západnej časti krajiny. Ide hlavne o župy Sălaj, Bihor, Arad a Timiș a v menšej miere aj Satu-Mare a Caraș-Severin. [3] Tá časť rumunských Slovákov, ktorí sa usadili v oblasti žúp Arad a Timiș sa na toto územie dostali zväčša v rámci sekundárnej alebo niekedy až terciárnej etapy kolonizácie Dolnej zeme (najmä v prvej polovici 19. storočia). Slováci usadení na území dnešných žúp Sălaj a Bihor sa do oblastí pohoria Plopiș dostali koncom 18. alebo začiatkom 19. storočia priamo z Horného Uhorska (Sirácky, 1980; Hlásnik, 2003). Dôvody vysťahovalectva, podľa Pavla Hlásnika (2003), treba hľadať najmä v nedostatku pôdy a vo veľmi zlej sociálnej situácii v chudobných oblastiach Slovenska, v silných tendenciách maďarizačnej politiky, ako aj v krutých spôsoboch utlačania protestantských cirkví [4].

V nasledujúcej časti príspevku zameriam svoju pozornosť osídleniu dvoch hlavných, teritoriálne odlišných oblastí, a to **aradsko-banátskej** a **bihorsko-sălajskej**.

Na územie **Aradskej župy** a **Banátu** prišli Slováci z Békešskej Čaby a Sarvaša v roku 1747 a založili osadu Mokrá. V roku 1803 početné slovenské rodiny z Tótkomlóša, zo Sarvaša, z Békešskej Čaby a z Mezöberénya osídľili Nadlak, neskoršie veľkú a aj z národnokultúrneho hľadiska významnú obec v Aradskej stolici (Sirácky, 2002; Štefanko, 1998). Pre Slovákov, ktorí sa sťahovali do Aradskej župy a Banátu, bolo príznačné, že sa usadzovali v lokalitách, v ktorých žili aj iné národnosti a nezakladali si nové osady. Toto v značnej miere ovplyvnilo prirodzený proces ich akulturácie, ktorá spočívala nielen v splyvaní kultúrnych javov, ale tiež vo vytváraní nových, svojráznych prejavov, najmä v materiálnej kultúre. Napríklad lokalita Nadlak bola obývaná najmä Rumunmi, Srbmi a Maďarmi, čo znamená, že Slováci neprišli do vyludnenej a pustej oblasti [5]. Z dôvodu vysokého stupňa natality a taktiež nedostatku pôdy začali, najmä od dvadsiatych do štyridsiatych rokov 19. storočia, Nadlačania opúšťať svoje územie a zakladali nové slovenské lokality na Dolnej zemi (napríklad Pitvaroš v roku 1815, ale aj vo vzdialenejších regiónoch Európy a taktiež aj v Zámorí) (Hlásnik-Pasková, 1998). Čo sa týka územia dnešného Bulharska, Nadlačania sa usadili iba v jednej lokalite – v Gorna Mitropolija, kde sa v rokoch 1895 až 1909 neposchádzali iba prisťahovalci z Nadlaku, ale aj z územia terajšieho Maďarska, Srbska a iných oblastí Rumunska. Väčšina slovenských migrantov z Nadlaku, ako aj tí, ktorí sa do Zámoria prisťahovali po „medzipristáti“ v Bulharsku, zakotvila v Brazílii, v provincii Chaco v meste Saenz Peña (Botík, 2003). Nadlak, ako zdroj ďalších migračných a kolonizačných prúdov je zaujímavý najmä z hľadiska etnokultúrnych procesov, ktorými sú takéto pohyby sprevádzané. Hlavným zamestnaním Slovákov v aradsko-banátskej oblasti bolo poľnohospodárstvo. Dôvod bol jednoduchý – pôdy na tomto území sú úrodné černoze. Okrem pestovania pšenice, tabaku a papriky sa obyvatelia venovali aj chovu dobytky (Štefanko, 1998).

Osídľovanie Butínu prebiehalo nasledovne – prvé rodiny sem prišli v roku 1813 z Oravskej a Nitrianskej stolice, neskôr aj z Báčky. Po roku 1825 je zaznamenaný príchod Slovákov z Novohradu, konkrétne z Veľkého Krtíša. Slováci sa v tejto lokalite zaoberali najmä poľnohospodárskou výrobou, predovšetkým pestovaním pšenice a kukurice, no nie pre vlastný úžitok, ale na predaj. Ďalším zdrojom ich obživy, ale aj príjmu, bol chov dobytky a následný predaj nadbytkov v okolitých oblastiach.

Čo sa týka konfesionality, väčšina Slovákov prisťahovaných do Aradskej župy a Banátu bola evanjelického

vierovyznania. Do Brestovca a čiastočne i do Cipára sa prisťahovali aj príslušníci rímsko-katolíckeho vierovyznania a kolonisti prichádzajúci z východoslovenských žúp, ktorí sa usadili najmä vo Veľkom Peregu a v Nadlaku, boli gréckokatolíckeho vierovyznania (Štefanko, 2004).

Sťahovanie Slovákov do oblasti dnešného rumunského **Bihoru** začalo v poslednej štvrtine 18. storočia a zintenzívnilo v prvej polovici 19. storočia. V danom období tu vzniklo viacero dedín, ktoré založilo slovenské obyvateľstvo. Existujúce osady, obývané najmä rumunským etnikom, Slováci doosídľovali. Oblasť Sedmohradského Rudohoria sa tiež stala novým domovom početných Slovákov. Tí sem prichádzali za ťažkých osídľovacích podmienok, ktoré súviseli najmä s výrubom starých lesov na to, aby mohli získať ornú pôdu. Tieto kopaničiarske osady patria v súčasnosti do žúp Bihor a Sălaj. Osídlenie tohto územia v Rumunsku vzniklo v prvej etape prevažne prvotnou kolonizáciou z územia Slovenska (Sirácky, 1980). Do hornatých a zalesnených oblastí Bihorskej a Sălajskej župy prichádzali prvé slovenské rodiny z Oravy, Kysúca a Gemera v roku 1785 a založili osadu Bodonoš. Uvedenú obec kolonizoval gróf Barányi (Michalčáková, 1980).

V roku 1790 prišli na územie dnešnej Bihorskej a Sălajskej župy ďalší Slováci z Gemera, Zemplína, Oravy, Kysúca, Šariša a Zvolena, ktorí založili obce Varzal[6] a Borumlak[7]. Obyvatelia, ktorí sa na tomto území usídlili, sa živili výrobou potaše[8] a pálením dreveného uhlia.

Ďalší majitelia lesov v tejto oblasti priviedli v roku 1811 slovenských osídlencov z Gemera, Oravy a Kysúca do Salajky, súčasťi dnešnej obce s názvom Gemelčička. Proces vnútornej migrácie trval až do roku 1918, kedy sa Slováci z pôvodne osídlených lokalít usídlili v Šaranoch, Novom Šasteleku, Bojovskom, v osadách Boiana Huta, Groși, Čerpotok, Luncșoara, Lugașul de Suș, Suplacu de Barcău, Plopiș a iné (Štefanko, 1998).

Jednou z bihorských oblastí osídlených rumunským etnikom a ktoré Slováci doosídľovali je aj Nová Huta (rum. Șinteu) situovaná vo východnej časti župy Bihor. Obec vznikla po druhej svetovej vojne zlúčením 4 osád - Starej Huty (rum. Huta Voivozi), Novej Huty, Huty Sočet alebo nazývanej aj „Za chotár“ (rum. Socet) a Židárne (rum. Valea Târnei). Doosídlenie územia terajšieho chotára Novej Huty slovenskými kolonistami prebehlo za podpory uhorskej šľachty v niekoľkých vlnách. Jeho špecifikom, na rozdiel od doosídľovania iných úrodných oblastí Dolnej zeme, bola prevaha remesiel a tiež práca v sklárňach. Okrem produkcie palivového dreva z bukových pralesov sa slovenské etnikum živilo zbieraním kremeňa (tzv. žabice), ktorý sa dodnes vyskytuje v tunajšom potoku Bystrá. Časť pracovnej sily prichádzajúcej na toto územie sa podieľala na výrobe potaše v salajkárni, ktorú nechal postaviť v roku 1816 gróf Bánffy v Gemelčičke. Ako uvádza Chrastina (2014), o pôvode slovenského obyvateľstva žijúceho na území Novej Huty sa v staršej odbornej literatúre uvádzalo, že prichádzali prevažne z východného Slovenska (konkrétne zo Šariša a Zemplína), prípadne z východo-, stredo- a severoslovenských stolíc a regiónov (Gemer, Zemplín, Šariš, Abov, Zvolen, Kysuce). On však na základe analýzy archívnych prameňov, odbornej literatúry a dialektológie jazyka miestneho obyvateľstva tvrdí, že zdrojovou oblasťou slovenskej kolonizácie Bihoru boli najmä Kysuce (Trenčianska stolica) a predovšetkým Horná Orava[9].

Z osady Židáreň a z Borumlaku sa na prelome 19. a 20. storočia presťahovali Slováci najmä do údolia, ktoré sa nachádza v oblasti porastenej cerovými lesmi, a založili tu osadu Čerpotok (rum. Valea Cerului). Išlo o predtým neobývané územie, pretože v tých miestach, kde osada vznikla, boli pastviny. Organizácia osady sa skôr blíži k dolnozemskej osade než ku kopaničiarskemu typu osídlenia. Počas druhej svetovej vojny bola táto obec okupovaná Maďarmi. Po druhej svetovej vojne tu začala ťažba uhlia a neskôr aj ťažba nafty. Súkromné hospodárenie tu trvalo do roku 1961, keď v Čerpotoku začalo obdobie združstevňovania (Hlásnik-Pasková, 1998).

Vo veľkej väčšine slovenských osád v týchto horských oblastiach tvrdé podmienky na život neumožnili rozvoj vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Aj keď sa zakladali cirkevné školy, ako som naznačila pri niektorých lokalitách, prevládajúce dobové trendy, absencia náležitých cirkevných vrchností i nedostatok finančných prostriedkov neumožnili rozvíjať v školách národné povedomie. Dôsledkom týchto nepriaznivých okolností bola, najmä do roku 1918, vysoká negramotnosť a absencia akýchkoľvek organizovaných kultúrnych prejavov. Väčšina obyvateľov slovenského etnika žúp Bihor a Sălaj sa hlási k rímskokatolíckemu náboženstvu.

Vybrané (výskumné) aktivity súvisiace so slovenskou minoritou v Rumunsku

V tejto časti predstavím výskumné aktivity mladej generácie výskumníkov - prevažne študentov doktorandského štúdia a vedeckých pracovníkov v rámci rôznych univerzít a vedeckých inštitúcií.

Hneď na úvod tejto časti by som začala tzv. tvorivou dielňou, ktorá sa uskutočnila v dňoch od 28.9. – 5.10.2013 v bihorskej obci Nová Huta (rum. Şinteu) a ktorého som bola súčasťou. S myšlienkou realizovať túto dielňu prišiel doktorand Martin Kleibl z Katedry fotografie a nových médií VŠVU v Bratislave, ktorý si na spoluprácu prizval aj študentov z Katedry vizuálnej komunikácie VŠVU pod vedením pedagóga Pavla Chomu, historika Petra Chrastinu z Katedry histórie FF UKF UKF v Nitre a etnologičky Janu Ambrózovú a Miriamu Bošelovú z Katedry etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre. Primárnym cieľom tvorivej dielne bolo zachytiť spôsob života slovenského etnika v obci Nová Huta v kontexte materiálnej, duchovnej a sociálnej kultúry, a tiež zachytiť prejavy obsiahnuté v hudobnej a remeselno-výtvarnej tradícii prostredníctvom dokumentárnej fotografie a metód etnografického výskumu (hlbkové rozhovory, pozorovanie). Jedinečná interdisciplinárna spolupráca etnológov a umelcov vyústila do zaujímavých výstupov – výstavy a katalógu. Výstava s príznačným názvom Projekt Slovacia Slovensko[10] sa konala v Galérii Medium VŠVU v Bratislave v dňoch od 6.5. do 25.5.2014. Prostredníctvom dokumentárnych fotografií, multimediálnych výstupov, textov a rôznych inštalácií v priestore autori prezentovali špecifické javy a skutočnosti, ktoré sa podarilo počas týždenného výskumného pobytu v lokalite zaznamenať. Druhým výstupom je publikácia s názvom SLOVACIA SLOVENSKO (2014), ktorá okrem fotografického materiálu účastníkov tvorivej dielne prináša aj zaujímavé odborné texty. Historik Peter Chrastina, ktorý sa dlhodobo venuje historicko-geografickému výskumu v lokalite Nová Huta, prehodnocuje v kapitole s názvom *Nová Huta (Şinteu) – slovenská enkláva v rumunskom Bihore* historické aspekty osídľovania lokality slovenským etnikom a na základe analýzy archívnych prameňov, odbornej literatúry a dialektológie jazyka miestneho obyvateľstva prináša „nový pohľad“ na osídľovanie Novej Huty slovenským etnikom. V druhej časti kapitoly pojednáva o kultúrno-geografických aspektoch lokality – zaoberá sa ekológiou kultúry a vývojom kultúrnej krajiny v skúmanej oblasti (čiže javmi, ktoré odrážajú podiel slovenského etnika na formovaní krajiny a tiež kultúry danej lokality). Etnologickú časť „expedície“ tvorila Miriama Bošelová s kolegyňou Janou Ambrózovou z Katedry etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre. Na základe informácií získaných etnografickým výskumom počas týždenného pobytu v lokalite bola skoncipovaná kapitola s názvom *Vybrané aspekty tradičnej kultúry v Novej Hute (Şinteu)*. Text obsahuje kontexty lokálnej kultúry ako veľmi pestrého a mnohovrstevného systému, ktorý formujú a ovplyvňujú mnohé činitele (miesto a charakter osídlenia, konfesijná príslušnosť, spôsob obživy a zamestnanie obyvateľstva, miera izolovanosti sídla, prítomnosť správnych a vzdelávacích inštitúcií, miera vplyvu masových médií a mnohé atď.). Jednotlivé časti sú zamerané na problematiku lokálnej identity, spôsob obživy a bývania obyvateľov Novej Huty a tiež na inštitúcie, ktoré sú stimulom v udržiavaní etnických špecifik lokality. Veľmi zaujímavá a prínosná je časť o sviatočných príležitostiach – tých, ktoré sami obyvatelia označili za dôležité a ktoré sú významné pre obec. Ide najmä o cirkevné sviatky liturgického kalendára, tradičné výročné obyčaje a obyčaje životného cyklu, tiež relatívne moderné sviatky a slávnosti rozličného druhu[11]. Publikácia je následne rozdelená do 7 častí, ktoré obsahujú úvodné slovo a fotografický materiál účastníkov dielne: Krajina, Zátiešie, Gazdovia, Dizajn, Deti (Kurz portrétneho fotografovania na základnej škole v Novej Hute, Kreslenie mapy, Vianočný darček očami detí zo Şinteu 2013 – 2014), Pocta starostovi a farárovi Augustínovi Albertovi a Dokumentácia.

Obrázok 1: Vernisáž výstavy *Projekt Slovacia Slovensko* v Galérii Medium v Bratislave. Foto: © Monika Kováčová

Problematike výskumu slovenskej minority v Rumunsku sa dlhodobo venuje aj Natália Blahová – doktorandka Etnologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Realizovala etnografický terénny výskum v Nadlaku v časovom rozmedzí rokov 2009 až 2010, v ktorom sa zameriavala na vplyv folklorizmu ako uvedomelého inštitucionálneho pestovania folklóru, na proces etnickej identifikácie krajanov žijúcich v Rumunsku. Výskum bol prednostne zameraný na fungovanie slovenských folklórnych súborov v krajanstve a na významné podujatia. Terénny výskum realizovala najmä prostredníctvom hĺbkových etnografických rozhovorov s vedúcimi a členmi zaniknutých folklórnych súborov v rumunskom meste Nadlak, ale aj s členmi fungujúceho folklórneho súboru Sálašan. Natália Blahová sa zameriavala predovšetkým na problematiku motivácie založenia súboru, členstva v ňom, repertoár, sociálne vzťahy členov, kontakty s materskou krajinou a s inými krajanstvom súborami a v neposlednom rade na uchovávanie slovenskej ľudovej piesne a hudby v rámci rodín členov folklórnych súborov. Pri výskume autorka vychádzala z predpokladu, že prostredníctvom členstva vo folklórnom súbore, ktorý svoj repertoár čerpá z kultúrnych tradícií domovskej a materskej krajiny, cez jeho vystúpenia a prezentovanie sa navonok, dochádza k deklarovaniu a upevňovaniu etnickej príslušnosti jeho členov [12]. Doktorandka sa v súčasnosti v rámci svojej dizertačnej práce s názvom *Inštitúcie a ich reprezentácie krajanstva (na príklade krajanstiev Slovákov žijúcich v Nadlaku, Rumunsko)* venuje výskumu fungovania organizácií, na ich politickú, verejnú a mediálnu agendu na troch úrovniach – v makro-, mezo- a mikro-úrovni organizačného poľa. Výskum smeruje na vzájomné prepojenie organizácií, vplyvy a vzťahy smerom k štátu, ktorý vymedzuje legislatívne podmienky a na druhej strane smerom k jednotlivcom a malým skupinám. V rámci sledovania konkrétnych stratégií, prostredníctvom ktorých zabezpečujú organizácie svoje fungovanie, hájanie záujmov a napĺňanie cieľov sa zameriava na ich reprezentáciu „krajanstva“, na to, akým obsahom ju napĺňajú, akým spôsobom ju šíria a ako sa tento obsah spätne premieta v ich stratégiách. Zámerom výskumu a následnou analýzou materiálu je porozumenie kontextov, súvislostí a významov spojených s problematikou etnickej identifikácie ako súčasť širšej analýzy zahraničnej politiky Slovenskej republiky smerom ku krajanom žijúcim v Rumunsku. Výskum sa sústreďuje na vybrané inštitúcie a organizácie pôsobiace v krajanstve a aj v materskej krajine so zameraním na ich reprezentáciu „krajanstva“, jeho definovanie a šírenie obsahu tohto pojmu. Nesporným prínosom práce bude prezentovanie procesov pri formovaní koncepcie štátnej politiky, starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí ako súčasť celkového postoja štátu ku svojim krajanom a vývoja slovensko-rumunských vzťahov.

Od februára 2014 realizuje dotazníkový prieskum na Dolnej zemi (Maďarsko, Srbsko, Rumunsko) Stanislava Zajacová, mladá vedecká pracovníčka v súčasnosti pôsobiaca na Katedre slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza na Segedínskej univerzite v Maďarsku. Cieľom jej

výskumu je zistiť úroveň ovládania hovorovej slovenčiny u dolnozemsých Slovákov – to znamená, do akej miery rozumejú Slováci žijúci mimo územia Slovenska, na Dolnej zemi, vybraným hovorovým slovám (kolokvializmom), slovným spojeniam a frázam obsahujúcim hovorovú lexiku. Ide o prvky hovorovej štýlovej vrstvy spisovného jazyka používané v každodennom jazykovom styku v rodinnom, priateľskom a pracovnom prostredí. Na základe parciálnych výsledkov stále prebiehajúceho dotazníkového prieskumu autorka konštatuje, že u dolnozemsých Slovákov sa pri interpretácii vybraných fráz/výpovedí, ktoré majú v súčasnej hovorovej slovenčine výrazné frekvenčné zastúpenie, objavuje viacero problémov. Táto skutočnosť je prirodzená a prediktabilná, nakoľko respondenti žijúci mimo územia Slovenska si nemôžu udržať permanentný kontakt s touto dynamickou formou spisovného jazyka. Stanislava Zajacová sa nazdáva, že je potrebné zaoberať sa problematikou hovorovej lexiky detailnejšie a komplexnejšie a pripraviť pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj pre ostatných záujemcov o štúdium slovenského jazyka také materiály, prostredníctvom ktorých by bolo možné sprostredkovať im živý kontakt so súčasnou hovorovou slovenčinou a cielene rozvíjať ich jazykové zručnosti z hľadiska osvojovania si hovorovej lexiky[13].

Problematike výskumu jazykovej identity v kontexte bilingvizmu sa venuje Ianko Gubani, doktorand na Katedre slovenského jazyka Filozofickej Fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, v rámci svojej dizertačnej práce s názvom *Jazyková identita z aspektu generačného bilingvizmu slovenskej menšiny v Rumunsku*. Jeho primárnym cieľom je zamerať sa na opis stavu jazykovej identity slovenskej menšiny v konkrétnych oblastiach podľa geografického situovania slovenskej menšiny v Rumunsku. Autor vychádza z predpokladu, že jazyk je indikátorom príslušnosti k národnému spoločenstvu, a to najmä z aspektu jednotlivca, ktorý žije v národnostne zmiešanom prostredí. K téme bilingvizmu je na úrovni vedeckého bádania možné pristupovať z niekoľkých hľadísk. Zmyslom takto orientovaného bádania je hľadať odpovede na otázky vzťahu jazyka a myslenia. Komplexné skúmanie prejavov bilingvizmu implikuje i psychologickú problematiku, a to najmä otázky pociťovania spolupatričnosti v rámci jazykového spoločenstva, ako aj otázku sebaidentifikácie či stotožnenia sa s relevantnou kultúrou, náboženstvom, históriou. Predmetom dizertačnej práce a výskumu sa tak stáva opis a skúmanie jazykovej situácie slovenského obyvateľstva žijúceho v podmienkach enklávy, ako aj otázka posunov v užívaní materinského a tzv. druhého jazyka na úrovni individuálneho bilingvizmu z aspektu času (na tzv. časovej osi), čo sa navonok prejavuje ako rozdiel v miere užívania dvoch jazykov u príslušníkov rôznych generácií[14]. Ianko Gubani sa okrem iných výskumných aktivít zameriava aj na výskum súčasného stavu intonácie žiakov druhého stupňa základných škôl v Rumunsku. Za cieľ si kladie odpovedať na otázky: Do akej miery je zvuková rovina popretkávaná interferenčnými javmi rumunského jazyka ako majoritného jazyka? Ako sa vyrovnávajú žiaci s bilingvizmom na úrovni suprasegmentálnych javov vo výslovnosti? Lingvistickým cieľom práce je analýza suprasegmentálnych javov v hovorených prejavoch slovenských žiakov v Rumunsku. Vzhľadom na to, že analýze zvukovej roviny slovenského jazyka v Rumunsku sa nevenuje zvýšená pozornosť, je prínos takéhoto typu výskumu nesporná[15].

Sonda do života obyvateľov Novej Huty

Nasledujúca časť príspevku využíva empirický materiál získaný etnografickým kvalitatívnym výskumom počas spomínanej tzv. tvorivej dielne v bihorskej obci Nová Huta. Výber výskumnej vzorky sa zakladal na metóde snehovej gule (tzv. snow ball sample), respondentov sme získavali na základe odporúčaní kontaktných osôb. Túto časť som zámerne nazvala *Sonda* – neponúka totižto zistenia vyčerpávajúceho výskumu spôsobu života obyvateľov Novej Huty. Ide o čiastkovú štúdiu, či skôr čiastkový empirický vklad do problematiky o súčasnom spôsobe života Slovákov v Rumunsku.

V Novej Hute žijú *Huťania* – takto sa obyvatelia tejto obce v župe Bihor vymedzujú voči okolitému svetu. Popri Slovákoch, ktorí tvoria v Novej Hute väčšinu, tu žijú aj Rumuni, Maďari a Rómovia. Huťania sa voči príslušníkom rumunského etnika vymedzujú najmä označovaním a pomenovaním. Najčastejšie ich označujú bežným etnonymom *Rumun*, používajú však aj pomenovanie *Padurjan*, *Padurjanka*. Slováci žijúci v Rumunsku, a teda aj v oblasti Bihoru dostali zo strany Rumunov pomenovanie *Tăuți*, odvodené od maďarského pomenovania Slovákov – *Tóti*. Huťania sa vzhľadom na polohu obce nazývajú *horniaci/vrchári*, *dolniakmi* sú zasa obyvatelia nižšie položených slovenských obcí (Bodonoš, Varzaľ, Borumlák).

Lokálna diferenciácia v rámci Huty sa dá, samozrejme nie s úplnou presnosťou, vymedziť na niekoľko častí. Ak sa zameriame na samotnú Novú Hutu, možno sa doteraz stretnúť s vnímaním hraníc medzi jej niekdajšími štyrmi osadami (už v 2. polovici 20 storočia zjednotené do jednej obce). Prvou časťou je Nová Huta (Șinteu), obyvatelia sú označovaní ako *Novohuťania*. V tejto časti sa nachádza rímskokatolícky kostol, farský a obecný úrad, škola, škôlka, kultúrny dom. Druhou časťou je Stará Huta (Huta Voivozi). Obyvatelia sa vymedzujú pomenovaním *Starohuťania*. Tretia časť sa nazýva *Socet* (*Za chotar*). Štvrtá časť je Židáreň (Valea Târnei), pomenovanej podľa konfesie obyvateľov, ktorí v tejto osade kedysi bývali. Medzi

lokálnym obyvateľstvom sú zaužívané aj špecifické názvy chotárnych častí, ktoré pomenúvajú podľa rôznych poznávacích znakov: *pod baňu, pri križi, na bani, na vršku, na Abrmofky, toto bolo pri hruške*, alebo bolo pomenovanie odvodené od mena gazdu, ktorý tam býva/-l. Osadu Socet diferencujú na „*višni a nižni konec, a na stretku je Gabajofka, podľa gazdoch*“.

Na charaktere lokálnej kultúry v Novej Hute sa významne podpísal tzv. lazničky typ osídlenia ako dôležitý faktor ovplyvňujúci bežnú každodennosť miestnych obyvateľov. Nielen samotné osady Novej Huty, ale aj jednotlivé domy, resp. hospodárstva sú od seba vzdialené aj niekoľko kilometrov. Obývané usadlosti a gazdovstvá sú prepojené systémom oficiálnych ciest, ale aj cestičkami a chodníkmi, ktoré poznajú len tamojší obyvatelia a doteraz mnohé z nich využívajú. V prípade potreby zísť do obchodu, na poštu, obecný úrad a podobne musí obyvateľ Novej Huty prekonať vzdialenosť aj v niekoľkých desiatkach kilometrov. A autá sú výsadou iba posledných dvoch desaťročí. Táto susedská odľahlosť síce vonkoncom neoslabil susedské vzťahy, formovala však výrazne charakter spoločenského stretávania sa pri všedných aj sviatočných príležitostiach. Mnohé dnes uľahčuje novovybudovaná cesta, financovaná z európskych fondov. Zrýchľuje pohyb obyvateľov, uľahčuje prepojenie detí so školou prostredníctvom školského autobusu, alebo celkovo Huťanov s okolitými obcami a mestami, a to bez ohľadu na ročné obdobie.

Na špecifickom charaktere spôsobu života a najmä zaobstarávania si obživy, ktorý sa v Novej Hute, ale aj v iných bihorsko-sälajských osadách, zachováva dodnes, sa výrazne podieľajú sociálno-ekonomické pomery Rumunska a tiež je v značnej miere citelný dopad štátnej politiky na každodennosť každého jedného Huťana. Najmä nedostatok pracovných príležitostí a slabá finančná podpora zo strany štátu spôsobili to, že si Huťania i dodnes zachovávajú archaický ráz obživy. Poľnohospodárstvo, drevorubačstvo, zachovávanie remesiel, vinárstvo a ovocinárstvo, domácka výroba, ale aj následný predaj nadbytkov na trhoch a jarmokoch Huťanom pomáha v skromných podmienkach prežívať každý jeden deň.

Spôsob obživy Huťanov tak mal už od ich príchodu do tejto oblasti základ v poľnohospodárstve a v chove hospodárskych zvierat, čím sa celý systém domácich prác a pracovný kalendár úplne podriaďoval poľnohospodárskemu roku. Dôležitým mužským, v niektorých prípadoch aj ženským, dokonca detským zamestnaním bola práca v lesoch, v baniach a hutách (Stará Huta, Nová Huta, Bistrá/Čierna Hora). Odkaz sklárskej tradície v lokalite je dodnes badať v každom jednom príbytku, či už v podobe sklárskych výrobkov, alebo v individuálnych rozprávaniach o minulosti, o rodinných osudoch a podobne. Najmä nedostatok pracovných príležitostí a slabá finančná podpora štátu sa v priebehu posledných dvoch desaťročí podpísali aj na tom, že vzťah Huťanov k pôde a chovu hospodárskych zvierat je dodnes veľmi silný. Drevorubačstvo, remeslá, vinárstvo, ovocinárstvo a zeleninárstvo, zber hřibov, domáca výroba (napr. mäsových a mliečnych produktov, výrobkov z dreva atď.) aj následný predaj nadbytkov na okolitých trhoch (*placoch*) v Bistrej a Alešdi a jarmokoch výrazne podporuje sebestačnosť miestnych obyvateľov. V obchodoch nakupujú iba nevyhnutné potraviny ako chlieb, olej a cukor, iné špecifické produkty získavajú výmenou alebo kúpou od známych. Podobne, ako na Slovensku, aj v Novej Hute zohrali zemiaky významnú úlohu pri utváraní charakteru a obsahu kuchyne. Najznámejšie zemiakové jedlá sú *točna* (jedlo z nastrúhaných zemiakov, múky a soli zapečenej na plechu) a *polesňaki* (placky upečené na sporáku - *špore*).

Čo sa týka obytných a hospodárskych priestorov obyvateľov Novej Huty, splňajú nielen biologicko-spoločenské, ale aj hospodársko-výrobné funkcie. Každé gazdovstvo, v ktorom bežne prebývalo viac generácií, pozostáva z obytnej časti a hospodárskej časti (stodola - *šura*, maštal - *konic*, chliev a pod.). Tie sú veľmi často vzájomne usporiadané do písmena U. Mnohí Huťania si cenia tzv. *izby*, ktoré nie sú obývané, ale slúžia na reprezentatívne účely, ako napríklad posedenia s návštevou či vítanie vzácných hostí. Každodenná príprava stravy (vrátane pokrmu pre zvieratá), v mnohých prípadoch aj ďalšie aktivity a spánok, sa sústreďujú do tzv. *komorky* alebo *kuchynky* v priestoroch druhej obytnej stavby. Počas zimy takto môžu vykurovať celý deň iba jednu miestnosť. Ako dôsledok výrazného odlivu obyvateľov za prácou možno vnímať skutočnosť, že mnohí starí rodičia bývajú v domoch sami, niektoré prázdne domy odkúpili ako víkendové obydlia Rumuni z okolitých oblastí, v obci je niekoľko nedokončených stavieb.

Ako som už naznačila, pre mladého človeka je veľmi ťažké nájsť si prácu. Pre Novú Hutu platí toto tvrdenie dvojnásobne, keďže obec čelí veľmi vysokej nezamestnanosti. Prevratová transformácia rumunskej ekonomiky mala za dôsledok ukončenie práce v sklárskych hutách, a tiež v okolitých baniach. Migrácie za prácou sa preto stali nevyhnutnosťou. Mladšia populácia, ale aj populácia v produktívnom veku, musí vycestovať za prácou na Slovensko, do Nemecka, Rakúska, Švajčiarska alebo Česka. Prítomná je tiež ekonomická migrácia v rámci Rumunska, či už do okolitých miest ako je Alešd, Marghita, Oradea, ale aj do tých vzdialenejších, ako Cluj-Napoca alebo Popești. Väzby s rodinou sú pre Huťanov veľmi dôležité a prikladajú im význam. S príbuznými, často vzdialenými stovky kilometrov, komunikujú najmä

prostredníctvom mobilných telefónov a internetu. S tými, ktorí žijú na Slovensku, sa aj pravidelne navštevujú. O situácii na Slovensku vedia prevažne zo slovenských kanálov, ktoré využíva väčšina z nich.

V živote každého spoločenstva majú svoje miesto rozličné sviatočné príležitosti, medzi ktorými zaujímajú osobitú miesto rôznorodé rituály, zvyky a obyčaje. V slávení sviatkov obyvateľov Novej Huty zohráva veľký význam tradícia, prostredníctvom ktorej si z generácie na generáciu odovzdávajú kultúrnu informáciu a zabezpečujú kultúrnu integritu celého spoločenstva. V súčasnosti, pri tak vysokej miere pracovnej migrácie, takmer všetci respondenti uviedli, že na sviatočné dni sa tešia najmä preto, že sa na pár dní opäť *všecja stretnú na Huťi*. Medzi významné sviatočné príležitosti tak môžeme zaradiť cirkevné sviatky liturgického kalendára (obyvatelia Novej Huty sú rímskokatolíckeho vierovyznania), tradičné výročné obyčaje a obyčaje životného cyklu, tiež však relatívne moderné sviatky a slávnosti rozličného druhu. V nasledujúcich riadkoch priblížim tie, ktoré sami obyvatelia Novej Huty označili ako najsignifikantnejšie.

Medzi najdôležitejšie cirkevné sviatky kalendárneho roka bezpochybné patria Vianoce. Dodnes chodia Huťania v Prvý sviatok vianočný, teda na *Božie narodeňa, po spevankoch*, čo sa ešte aj v súčasnosti vníma ako záruka šťastia v rodine. I v súčasnosti sa v Novej Hute a Starej Hute zachovávajú špecifické formy ľudového divadelného prejavu: ľudová hra o sv. Dorote (tzv. *dorotáši*) a betlehemská ľudová hra (tzv. *betlehemci*). Praktizujú sa najmä počas Štedrého večera, čiže *vo Viliju*, a na *Božie narodeňa*. Túto tradíciu považujú Huťania za veľmi významnú. Z etnologického hľadiska ide o dôležitý špecifický fenomén kultúrnej tradície bihorských Slovákov. Veľmi príznačné a osobité sú aj obchôdzky s tzv. *štefanskými vinšmi* počas Druhého sviatku vianočného. Na Štefana sa v Novej Hute zvykli konať aj zabijačky, no v súčasnosti sa vykonávajú v tento deň už len sporadicky.

Fašiangy, čiže obdobie od Troch kráľov do Popolcovej stredy, Huťania nazývajú *blazňiveňie*. V minulosti sa počas tohto obdobia konali priadky, svadby a *muziky*, dodnes sú s týmto obdobím spojené *zakál'ačky*. Naopak, v období pôstu sa mládež zvykla stretávať na tzv. *bavičkach*, na ktorých sa síce nespievalo ani netancovalo, prítomní sa zabávali prostredníctvom rôznych hier.

K sviatkom Veľkej noci sa viazalo veľké množstvo cirkevných obradov, ale i tradičné obyčaje súvisiace s príchodom jari a novej etapy poľnohospodárskeho roka. Veľkonočná nedeľa je pre katolíkov najvýznamnejším kresťanským sviatkom v roku. Na stoloch, za ktorými sa stretáva spoločne celá rodina, prevažujú najmä zabijačkové špeciality (údené klobásky, údená šunka, *studenia*, maslo, vajička a syr). Veľkonočný pondelok je dodnes dňom *kupački*, alebo *obl'evački*.

Viacerým zlomovým momentom v živote každého obyvateľa Huty, počnúc narodením, vstupom do spoločenstva mládenčov a dievok, uzavretím manželstva, končiac smrťou, sa pripisuje mimoriadna vážnosť. Mnohé sviatky rodinného obradového cyklu sa oslavujú za prítomnosti širšieho okruhu lokálneho spoločenstva, resp. príbuzenstva. Špecifikom je tzv. *mažorat* - oslava 18. roka života, ktorú Slováci prevzali od majoritného rumunského obyvateľstva.

Azda najvýznamnejším momentom v živote obyvateľov Novej Huty je dodnes svadba. Spoločné hodovanie svadobčanov (nezriedka v počte 300, dokonca až 600 hostí) sa v minulosti konalo vo vopred pripravených prístreškoch, nazývaných *šiatre* (v starších obdobiach sa svadby konali aj v domoch *mladých*). I dnes prípravu svadobnej hostiny zabezpečujú obe zainteresované rodiny dlho (aj rok) dopredu, a to so značnou výpomocou ostatných obyvateľov Huty. Samotná svadba sa v dávnejších časoch konala dva, resp. tri dni. Začínalo sa tzv. *kuľa tancom* (inak *kuľ'atanec*, *kuľ'hatanec*), čo bola tanečná zábava mladých svadobčanov vrátane tých. Konal sa u *mladeho pana*, ďalší deň sa pokračovalo vo svadbení u *mladej pani*. Ten bol najdôležitejším (konal sa počas neho svadobný obrad, hostina aj tzv. *vykrucanka*). Počas tretieho dňa sa stretávala časť rodiny pri dojedaní svadobných jedál, svadobných hrách a rozprávaní - túto udalosť nazývajú *Huťania* pomenovaním *popravka*.

Zásadným momentom v živote človeka je smrť. Pohreb v sebe zahrňuje celý komplex obradov a rozličných úkonov. V Novej Hute miestni obyvatelia nemajú k dispozícii dom smútku, v ktorom by sa v súčasnosti mala realizovať veľká časť činností spojených s pohrebom. Preto mnohé z nich (napr. obriadenie a oblečenie mŕtveho, uloženie do truhly, stráženie mŕtveho - *vartovanie*) vykonávajú príbuzní v jeho dome, čo možno považovať za mimoriadne archaický jav. Aj pohrebné hostiny - *kary* - sa ešte aj v súčasnosti realizujú poväčšine v domácom prostredí.

Príležitostí na stretávanie sa Huťanov s obyvateľmi okolitých, ale aj vzdialenejších oblastí, nie je veľa. Veľmi dôležitou udalosťou, prispievajúcou nielen k duchovnému, ale aj obchodnému a hospodárskemu životu lokality, je náboženský sviatok - *odpust*. V Novej Hute sa koná začiatkom júla pri príležitosti sviatku sv. Cyrila a Metóda. Huťania však navštevujú aj *odpusty* v susedných obciach ako Gemelčička,

Bodonoš, či Bistrá. Moderné celoobecné slávnosti v okolitých mestách a obciach oslavujúce zber kukurice, zber cesnaku a pod. boli inšpiráciou k založeniu lokálneho festivalu - tzv. *Zemiakových hodov*. Prvý ročník sa údajne konal v roku 1996. Jeho názov vychádza z pomenovania „zemiakový kraj“, ktorým sa dodnes hovorovo označuje novohutiansky chotár. Počas celého dňa sa pripravujú zemiakové jedlá, organizuje sa súťažná výstava zemiakov, tanečná zábava, vystúpenia folklórnych, žiackych a iných hudobných telies a pod.

Záver

Spôsob života Slovákov v Rumunsku bol a stále je nepretržite sa vyvíjajúcim spoločensko-kultúrnym systémom, veľmi živo a prirodzene reagujúcim na okolité prostredie a okolnosti, ktoré so sebou prinášajú jednotlivé historické obdobia. Dôležitá je teda nielen otázka, ktoré z prvkov spôsobu života Slovákov žijúcich v zahraničí sú tie „slovenské“ alebo typické, ale skôr do akej miery a akým spôsobom si dané spoločenstvo Slovákov za celú dobu odlúčenia od materského etnika udržalo a naďalej udržiava vedomie etnickej príslušnosti, svoj materinský jazyk a komunikačné prepojenie so Slovenskom. Príspevok si kládol za ambíciu prispieť do verejného diskurzu čiastočnou etno-kultúrnou charakteristikou súčasnej slovenskej minority v jednej výskumnej lokalite v Rumunsku v kontexte historického vývinu a tiež predstaviť vybrané nové výskumné aktivity súvisiace so slovenskou menšinou žijúcou v Rumunsku.

Na záver ostáva len dúfať, že práve vysoká miera etnického povedomia, udržanie slovenského jazyka v živej praxi a intenzívne kultúrne prepojenie s materskou krajinou budú mať aj do budúcnosti za následok to, že si Slováci v Rumunsku budú zachovávať svoju „slovenskosť“ i naďalej.

Literatúra:

AMBRÓZOVÁ, Jana - BOŠELOVÁ, Miriama. Vybrané aspekty tradičnej kultúry v Novej Hute. In STACHO, Lubo - KLEIBL, Martin (Ed.). *SLOVACIA SLOVENSKO*. Bratislava : FOART, 2014, s. 12-15.

BOTÍK, Ján. Nadlačania v Bulharsku a v argentínskom Chacu. In *200 rokov života Slovákov v Nadlaku*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2003, s. 64-75.

BLAHOVÁ, Natália. Folklórny súbor v krajanskom prostredí. In AMBRUŠ, Miroslav Ivan (Ed.). *Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Zborník prác rovnomennej medzinárodnej konferencie Nadlak 21.3.-22.3.2014*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2014, s.227-236.

CHRASTINA, Peter. Kultúrna geografia. In ČUKAN, Jaroslav (Ed.). *Borumlak Varzal'. Spôsob života a kultúra Slovákov v Bihore*. Nitra, Nadlak : UKF v Nitre, Vydavateľstvo Ivana Krasku, 2006, s. 22-44.

CHRASTINA, Peter. Nová Huta (Șinteu) - slovenská enkláva v rumunskom Bihore. In STACHO, Lubo - KLEIBL, Martin (Ed.). *SLOVACIA SLOVENSKO*. Bratislava : FOART, 2014, s. 8-11.

GUBANI, Ianko. Aspekty jazykovej a etnickej identity obyvateľstva slovenských obcí v Rumunsku na príklade spisu INV.Č.81 Z 20 ALU SNK V MARTINE. In AMBRUŠ, Miroslav Ivan (Ed.). *Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Zborník prác rovnomennej medzinárodnej konferencie Nadlak 21.3.-22.3.2014*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2014, s. 251-256.

HLÁŠNIK, Pavol. Nadlak vo svetle demografických ukazovateľov. In *200 rokov života Slovákov v Nadlaku*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2003, s. 76-92.

HLÁŠNIK, Pavol - PASKOVÁ, Bianca. Historicko-demografická charakteristika skúmaných lokalít. In *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivana Krasku, 1998, s. 88-118.

HUSÁRIK, Pavol. *Dejiny a tradície Slovákov v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2005, 155 s.

MICHALČÁKOVÁ, Eva. Stahovanie Slovákov do Sedmohradska a spôsob ich života. In *Slováci v zahraničí* 6. Martin : Matica slovenská, 1980. s. 159-177.

NIŤÁ - ARMAȘ, Silvia. *Slovenské nárečie v rumunskom Banáte*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivana Krasku,

1996, 125 s.

SIRÁCKY, Ján et al. *Slováci vo svete I.-II.* Martin : Matica slovenská, 1980, 320 s.

SIRÁCKY, Ján. *Dlhé hľadanie domova.* Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2002, 424 s.

ŠTEFANKO, Ondrej. Slovenské osídlenie v Rumunsku. In *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku.* Nadlak : Vydavateľstvo Ivana Krasku, 1998, s. 15-28.

ŠTEFANKO, Ondrej. *O Slovákoch v Rumunsku.* Nadlak : Vydavateľstvo Ivana Krasku, 2004, 95 s.

ŠUSTEKOVÁ, Ivana. *Tradičné zamestnania Slovákov na Dolnej zemi.* Békéšská Čába : Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2008, 201 s.

[1] Viac tu: <http://www.uszz.sk/sk//pocety-a-odhady/>

[2] Cieľom príspevku nie je obsiahnuť všetky výskumy realizované v súvislosti so slovenskou minoritou v Rumunsku - zamerala som sa na vybrané výskumné aktivity (v časovom rozmedzí rokov 2009 - 2015). Zámerom je podať informáciu o nových výskumoch slovenskej minority v Rumunsku predstavením výskumných aktivít študentov doktorandského štúdia a mladých vedeckých pracovníkov.

[3] Podľa súpisu obyvateľstva z roku 2002 bolo na území dnešného Rumunska 17 226 Slovákov. Z toho najväčší počet v župe Bihar, kde ich bolo zaznamenaných 7370 najmä v oblasti Bodonoša, Pope, Varzala a Šasteleku. V župe Arad ich v roku 2002 žilo 5695, z toho v Nadlaku 3844, v župe Timiș ich bolo 1908, v župe Sălaj 1366, v župe Caraș-Severin 340 a v Satmárskej župe 186 Slovákov. V ostatných župách sa dokopy prihlásilo 361 Slovákov (Husárik, 2005, s. 130).

[4] To, že medzi hlavné dôvody vysťahovalectva patrili aj protireformačné prúdy je možné verifikovať najmä tým, že dodnes sa väčšina príslušníkov slovenskej dolnozemskej society hlási k evanjelickému a.v. vierovyznaniu.

[5] Prvá písomná zmienka o Nadlaku je z roku 1030, kedy sa v spisoch biskupa Gellérta o rozdeľovaní diecézy Morisena uvádza pod názvom Noglok. Ďalšou verziou je Noglak z roku 1313 (Hlásnik, 2003). Štefanko (1997) uvádza, že v roku 1743 z Nadlaku odišli srbskí osadníci, tzv. hraničiari, aby sa usadili v Srbsku, Rusku a v niektorých banátskych lokalitách.

[6] Rumunský názov obce je Värzari a je to podhorská obec susediaca s Borumlakom. Spolu s Borumlakom ležia na juhovýchodnom okraji kotliny Barcău v miestach styku Dernianskej pahorkatiny a severozápadného úpätia Sedmohradského Rudohoria. Z administratívneho hľadiska partrí Varzal' do strediskovej obce Popești (Popešť) (Chrastina, 2006).

[7] Borumlaca - to je rumunský názov obce. Michalčáková (1980, s. 175) uvádza, že obec vznikla približne v roku 1812. Vyskytujú sa tu mená Kortiș, Olșák, Drugda a Černaj, na základe ktorých sa dá tvrdiť, že obyvatelia pochádzajú z Kysúc a Gemera. Z administratívneho hľadiska sa zaraďuje táto obec do Siplaku (Suplacu de Barcău) (Chrastina, 2006).

[8] Potaș (uhličitan draselný) bola popri sklárskom piesku, vápne, arzéne a ďalších prísadách nevyhnutnou surovinou na výrobu skla v sklárskych hutách v Starej, neskôr Novej Hute a Bistrej. Získavala sa z popola spáleného dreva, ktorý sa rozpustil a lúhoval v čiernych kadiach. Čierny lúh sa nad ohňom niekoľko dní odparoval, kým nevznikla hmota, ktorá sa nechala stuhnúť, neskôr sa drvila a predávala (Šusteková, 2008).

[9] Podľa cirkevných matrik časť osadníkov, ktorí v 19. storočí prišli na územie Novej Huty, pochádzala z obcí ležiacich na rozhraní Gemerskej, Novohradskej a Zvolenskej stolice. Slováci pôvodne z východoslovenských stolíc (Zemplína, Abova, Spiša a Šariša) sa do tejto oblasti sťahovali iba v malom množstve. V mnohých prípadoch sa slovenské etnikum z hornouhorských stolíc dostalo do župy Bikor nepriamo - čiže v prvej fáze migrácie sa presťahovalo napr. z hornej Oravy do obcí na západnom alebo severozápadnom Gemeri a Novohrade a až následne do bihorskej oblasti (Chrastina, 2014).

[10] Kurátori výstavy boli Ľubo Stacho a Martin Kleibl z Katedry fotografie a nových médií VŠVU a Pavel Choma z Katedry vizuálnej komunikácie VŠVU. Výstava bolo koncipovaná do 6 sekcií: Úvodné video o tvorivej dielni, Krajina, Deti, Gazdovia, Zátišia, Dizajn. Spomínaná úvodná video-dokumentácia (réžia, kamera, strih: Martin Kleibl, Monika Kováčová) podávala súhrnnú audiovizuálnu informáciu o priebehu tvorivej dielne, ďalších 5 častí výstavy charakterizovali sprievodné texty, dokumentárne fotografie, audiovizuálna projekcia, mnohé kresby a artefakty.

[11] Výsledky výskumu sú predstavené v časti s názvom *Sonda do života obyvateľov Novej Huty*.

[12] Vybrané výsledky empirického výskumu autorka prezentovala (okrem iného) aj v príspevku s názvom *Folklórny súbor v krajanskom prostredí*, ktorý odznel na medzinárodnej vedeckej konferencii v Nadlaku (21.3. - 22.3.2014). Pre viac informácií: BLAHOVÁ, Natália. Folklórny súbor v krajanskom prostredí. In AMBRUŠ, Miroslav Ivan (Ed.). *Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Zborník prác rovnomennej medzinárodnej konferencie Nadlak 21.3.-22.3.2014*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2014, s.227-236.

[13] Pre viac informácií: ZAJACOVÁ, Stanislava. Rozumejú dolnozemskej Slováci hovorovej slovenčine? In AMBRUŠ, Miroslav Ivan (Ed.). *Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Zborník prác rovnomennej medzinárodnej konferencie Nadlak 21.3.-22.3.2014*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2014, s. 257-264. Odkaz na dotazník: <http://www.surveio.com/survey/f/L0C8Y9I2E4C2R9V8J>.

[14] Pre viac informácií parciálna štúdia k problematike: GUBANI, Ianko. Aspekty jazykovej a etnickej identity obyvateľstva slovenských obcí v Rumunsku na príklade spisu INV.Č.81 Z 20 ALU SNK V MARTINE. In AMBRUŠ, Miroslav Ivan (Ed.). *Historické aspekty života dolnozemskej Slovákov. Zborník prác rovnomennej medzinárodnej konferencie Nadlak 21.3.-22.3.2014*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2014, s. 251-256.

[15] Parciálne ciele Ianko Gubani prezentoval na konferencii s názvom *Na kus reči*, ktorá sa konala v roku 2014 v Trnave v rámci príspevku s názvom *Interferencia suprasegmentálnych javov v ústnych komunikátoch slovenských žiakov z bilingválneho prostredia*.